

Wòlnosc a òdpòwiedzalnòta

Co òtemknā òb zēmā internetē – gòlisē! Le nie tak do nédzi są nadzi. Majā mùce, co na piersē (białczy), na glingòtē (chłopi) a gradełkò (białczy). Do te jesz zoczi – do kãpaniò. Barzi do mòczeniò abò pławieniò sã. Òb zēmā. Czedē je mróz, a wòdā mùszi nòprzòdkā spòde lodu wèdostac. Przerābel wèkùmac jakā seczerą. I sã zamòczęc. I pòrzkac jak mòli kón. I selfié robic, a zarò na jaczégò „festbòka” wrzucęc. To je òstatny szladżer. Pewno bëło to ju chùtcki, równak w cządze, czej wszètkò je zabrònioné – lédze nalezlē sobie lukā. Gromadné mòczeniē sã w zëmny, lodowati wòdze. Pòdobno to je zdrów.

Pewno jidze téz ò wòlnosc, bò człowiek tak ju mò, że tej-sej mùszi zrobic co, żebē pòczęc, że je wòlny. Nòbarzi to je widzec kòl młòdèch. Mùszā ùdokaznic swòjima rodzycoma, szkòlnyma, że òni ju są ùstny. Nòlepi przē tim złòmic jaczi zòkòz. Ni mòże pòlęc cygaretów w szkòle? A zapòłā. Jidā w krzòczi, do WC (skrół òd: wiòldzē cēsnieniē) a susajā. Zacygajā sã jaż do zertzēganiò. Nie je nót pic sznapsu? Czekòjta – le! Mē mòzemē! Jeden, drédzi, trzeci... Z milégò szēmarzeniò w głowie, lubczégò jāzēka zapiñdlaniò – jaż do drzēmianiò w rowie, a w plēce ze swèch szczēnów sã òdecknieniò. Rzeknieta: kò sznaps a cygaretē są dlò lédzy! Pròwda! Leno, jak z lékama – mùszi wiedzec, kùli brac.

Za wòlnoscā jidze òdpòwiedzalnòta, to je zgòda na skùtcki pòstāpòwaniò. Chcemē sã wèseksowac – je mùsz pamiātac, że z tegò mògā bëc dzecē. Chcemē miec dzecē? Z tegò mòże bëc wërwas. Chcemē miec wërwas? Òd te mòże bòlęc głowa. Nie chcemē bòleniò głowē? Mòże sã napis co mòcniészégò. Chcemē sã napis? To mòże prowadzēc do seksu. I tak wkòł... Chtos mądri rzeknāł, że tēli je mùsz brac wòlnoscē, co je w sztādze ùtrzēmac za niā òdpòwiedzalnoscē. Wòlno je mie jachac autołā dze leno chcā, leno ni mògā przē tim jinyma robic krziwdē, a w całòscē nie wjachac w kògò. Je mie wòlno kùsznac białkā abò chłopā – želē òni tegò chcā. Mògā wèdac wszètczē swòje dētcki – želē ni móm kòmù co do zapłaceniò, a lédze òd mie zanòleżny, na

CHCEMĚ SĀ
WĚSEKSOWAC –
JE MŪSZ PAMIĀTAC,
ŻE Z TEGÒ MÒGĀ BĚC
DZECĚ. CHCEMĚ
MIEC DZECĚ? Z TEGÒ
MÒŻE BĚC WĚRWAS.
CHCEMĚ MIEC
WĚRWAS? ÒD TE MÒŻE
BÒLĚC GŁOWA.

przikłòd familiò – majā co jesc, òbuc, dze mieszkac itd. Nòlepi, czej je sã òd kògò ùczęc wòlnoscē a òdpòwiedzalnòtē. Òd rodzyców, starków, szkòlnégò... Nògòrszi przikłòd dajā ti, co rządzą w państwie. Tak sã dzeje, bò majā imùnitetē, to znaczy, że są zwòlniony z òdpòwiedzalnoscē za to, co zrobiā. A mògā zrobic wiele. Wszètkò to chùtcki czē pòzni mē, òbēwatele òdczuwómē. To je czēsto bűten szkù! To samò je z sādżama, doktorama a szkòlnyma. Sādżowie sami so rządzą. Ni ma zòdny lédzcki nad nima władzē. Le jima płacęc. Pòwiēta, że doktorzē a szkòlny ni majā imùnitetów. Cēz z te, skòrno słabégò szkòlnégò direktòr ni mòże wèrzucęc ze szkòlē, a kùli doktorowèch błādów bez sprawiedlëwòtē

lezi na smātòrzach? A skarbòwi ùrządnicē? Kùli nieslēszo dètków zdzerlē z pòdjimców, do bankructwa doprowadzëlē? A chòcle taczì radny? Gminowi, pòwiatowi, wòjewództczy – ni mò zòdny òdpòwiedzalnoscē. A rākā pòdnòszò – dzeli pieniādze, pòdatczy wprowadzò. Cos tuwò nie graje! Chtos bë miòł nama, mòlimā zòrenkama piòskù na ti lédzcki, państwòwi pùstinie – dawac przikłòd, mòdło dzejaniò. Chto?! Czej òd rzādu do samòrzādu jedno krewniostwò? Ni mùszi bëc dobrim ùrządnikā – bële bëł swòj. Familiā mùszi òbsadzęc. Swòjā, kòledzi radnégò, radny, zasłuzonèch z partie, kòmitetu... Nasusajā sã jak te mēdzi krwie – i zmiana! Jiny téz chcā. I tak z górē na dól. Jesz do te, że sami nie są òdpòwiedzalny – to jesz nama bròniā wòlnoscē! Ni mòżesz rzec, napisac, co mēslisz, bò „żeczlëwi, majācē starā ò twój bezpiek” – próbujē cē zakòzac, bò to pòliticzno niepòprawné, bò chtos bë sã mògł òbrazęc, bò... Bò je nazòd cenzura! Jak za kòmùnē. Kòmùna wròcò cēszi kòta ze swim so-cjalnym smrodā, leno mē ji nie zmerkiwómē... Mēslimē, ale je to dobrze, że państwò nas dozérò, że daje to i no – równak wnetkā sã zbùdzymē w klòtkach. I nie mdā to klòtcki ze złota...

Pòwiēta, tak fějno chłop zaczāł, òd mòczbē w przerāblu. Ten przerābel za sztòt to mdze jedinò nasza wòlnosc pòstrzòd lodu przepisów, mrozu pòdatków a larwów strachù...

TÓMK FÓPKA